

การศึกษา

องค์ความรู้
ภาษา-วัฒนธรรม
โดยสำนักงานราชบัณฑิตยสภา

รสยา

รสยา คือ สิ่งที่อยู่ด้วยลิ้นซึ่งรวมความรู้สึก ในช่วงปากต่อตัวยา เช่น เปรี้ยว เค็ม เผ็ดร้อน พงานานุกรมศัพท์แพทย์และเภสัชกรรมแผนไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน อธิบายว่า ในทางการแพทย์แผนไทย การรู้รสยาจะทำให้รู้สรรพคุณของตัวยา ตำราสรรพคุณยาไทยแบ่งรสยาได้ ๔ แบบ (ขึ้นอยู่กับตำรา) ได้แก่

รสยา ๔ รส ตามคัมภีร์ธาตุวิภังค์ ได้แก่ ผาด เผ็ด เค็ม และเปรี้ยว

รสยา ๖ รส ตามคัมภีร์วราโยคสาร ได้แก่ ผาด (กะสาวะ) หวาน (มธุระ) ขม (ติดติกะ) เผ็ดร้อน (กฏุกะ) เค็ม (ละวะณะ) และเปรี้ยว (อัมพิละ)

รสยา ๘ รส ตามคัมภีร์ธาตุวิวัฒน์ ได้แก่ ขม ผาด เผ็ด เค็ม ร้อน หวาน เปรี้ยว หอมเย็น และมัน

รสยา ๙ รส ตามตำราสรรพคุณเภสัช ได้แก่ ผาด หวาน เมาเบื่อ ขม เผ็ดร้อน มัน หอมเย็น เค็ม และเปรี้ยว อย่างไรก็ตาม ตำราเวชศึกษา

ของพระยาพิศณุประสาทเวชมียารสจัดเพิ่มเข้ามาอีก ๑ รส รวมเป็น ๑๐ รส

รสยาต่าง ๆ ที่กล่าวถึงในตอนต้นนั้น ส่วนใหญ่ทำนองผู้ทรงรู้จักเป็นอย่างดีอยู่แล้ว ในที่นี้จึงขอยกตัวอย่างรสยาพร้อมสรรพคุณที่น่าสนใจ ซึ่งพจนานุกรมศัพท์แพทย์และเภสัชกรรมแผนไทยฯ อธิบายไว้ ดังนี้

เผ็ดร้อน คือ รสอย่างรสพริกไทย ดีปลี ขิงแก่ เป็นต้น ตำราสรรพคุณยาไทยว่า ยาที่มีรสเผ็ดร้อนจะมีสรรพคุณแก้ลมจุกเสียด แน่นเพื่อขับผายลม บำรุงธาตุ เป็นต้น

หอมเย็น คือ รสอย่างรสดอกมะลิ ดอกพิกุล เคยหอม เป็นต้น ตำราสรรพคุณยาไทยว่า ยาที่มีรสหอมเย็นจะมีสรรพคุณบำรุงหัวใจ ขับ ปอด บำรุงครรภ์ แก้อ่อนเพลีย ชูกำลัง แก้กระหายน้ำ ขับพิษร้อน แน่น ลมป่วง เป็นต้น

เมาเบื่อ คือ รสอย่างรสยาสูบ เมล็ดสนูด้า เมล็ดลำไย เป็นต้น ตำราสรรพคุณยาไทยว่า ยาที่มีรสเมาเบื่อจะมีสรรพคุณแก้พิษสัตว์กัดต่อย พิษดี พิษโลหิต แก้พยาธิ ผื่นคัน เป็นต้น

อารยา กิรมงคลจิต